

Justisdepartementet
Sivilavdelingen
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Høringsuttalelse: NOU 2009:12 – Et ansvarlig politi

Vi viser til Justis- og politidepartementets høringsbrev av 18.12.2009, og takker for anledningen til å gi våre innspill.

Det er gjort et betydelig og positivt arbeid fra Finstadutvalget for å belyse og styrke kontrollen med norsk politi, og utvalget har fremmet en rekke positive anbefalinger som vi i det store og hele stiller oss bak. Vi går derfor nedenfor kun inn på enkelte av de aktuelle punktene, først og fremst kontrollmodell, hvor vi har konkludert annerledes enn utvalget.

Innledende merknader – spesielt om ”racial profiling”

Det er ingen tvil om at det per i dag er et dels betydelig tillitsproblem mellom minoriteter og norsk politi. Vi ønsker å fremheve at dette ikke bare er et *opplevelses*problem, men også et problem som har rot i virkeligheten.

Bare som ett aspekt nevner vi at det for de fleste etniske nordmenn vil oppleves sjokkerende dersom man skulle bli stanset på gaten av politiet uten særskilt grunn. For ungdommer med minoritetsbakgrunn er dette imidlertid dessverre en alminnelig del av møtet med norsk politi. Det er liten tvil for oss om at det i relativt stor grad foregår *racial profiling* i deler av norsk politi i dag. Også unge personer med minoritetsbakgrunn som jobber for eller på annet vis er tilknyttet Antirasistisk Senter, redegjør i tydelige ordelag for at dette er en del av deres virkelighet. Dette er en situasjon som ikke er akseptabel, og reell tillit til politiet krever konkrete tiltak også på dette området.

Dette ligger riktignok utenfor Finstadutvalgets mandat, men konkrete tiltak her bør likevel lanseres parallelt med den planlagte reformen av kontrollarbeidet. Vi vil derfor gi vår støtte til KIMs anbefaling om å innføre et eksplisitt forbud mot racial profiling i norsk lov, jf. KIMs høringsuttalelse av 12.03.2010, i tråd med anbefalingene fra ECRI (2007).

Utvalgets anbefaling av kontrollmodell

Førsteinstansmodellen

Vi oppfatter førsteinstansmodellen, som anbefales av Finstadutvalget, som en klar forbedring av dagens situasjon. Vi ser det blant annet som positivt at alle saker, uansett om det er anmeldelser eller klager, er tenkt å gå via Spesialenheten. Vi ser også argumentene for at kontroll med og oppfølging av politibetjenters fremferd først og fremst skal inngå i arbeidsgiveransvaret.

Når vi likevel stiller oss kritiske til denne modellen, er det i stor grad på grunn av behandlingen av klager, nemlig 1) risikoen for at tilliten til klagebehandlingen svekkes hvis den stadig skal foretas internt i politiet, noe som lett etterlater et inntrykk av at man har ”gjort opp på kammerset”, og 2) at det rent faktisk er et problem hvis nærheten mellom vedkommende som er innklaget og vedkommende som avgjør klagen er for stor. Vi anser ”nærest mulig”-prinsippet som svært problematisk i denne sammenheng. Det er tilnærmet umulig å sikre seg mot at nærheten påvirker eksempelvis den etterforskning som finner sted, og vi tror det vil være naivt å tro at politiet, til forskjell fra andre mennesker, skulle være unntatt fra påvirkningen av personlig kontakt. Tvert om vil interne disiplinære tiltak vanskeligere vurderes i et tomrom, uavhengig av andre forhold, men vil lett føye seg inn i andre, eksempelvis personalpolitiske, sammenhenger.

For oss blir dette avgjørende, ikke minst fordi det nettopp er tilliten til klagebehandlingen som er et av de mest sentrale forholdene. Selv om anmeldelser vil berøre de mest alvorlige forholdene, er en rekke av de problemer minoriteter opplever i kontakten med politiet, knyttet til politiets mer generelle fremferd, og er primært et anliggende for klager. Dette tilsier for oss behovet for en kraftig oppjustering av standarden på klagebehandlingen.

Vi er videre skeptiske til at klagebehandlingen beholdes i politidistriktene, med den fragmentering av standarder for både prioritering og vurdering som dette i praksis lett innebærer. Også her anser vi en sentral kommisjon som et mer forutsigbart og systematisk alternativ, jf. nedenfor.

Vi opplever også Spesialenhetens rolle i denne modellen som uklar; Spesialenheten skal registrere klager og bidra til erfaringsutvikling om klager, men skal ikke selv på noe vis ta stilling til dem. Etter hva vi kan se, vil dette medføre et ganske komplisert forhold mellom Spesialenheten og Politidirektoratet, hvor Spesialenhetens faktiske rom for å etablere standarder synes nokså begrenset. For oss fremstår dette kort sagt som en nokså byråkratisk og komplisert modell.

Vår skepsis til en modell som i så stor grad er en videreføring av dagens modell knytter seg også til vår opplevelse av at diskriminering i politiet per i dag er et så vidt omfattende og alvorlig problem. Selv om det gjøres mye godt arbeid fra spesielt Oslo Politidistrikt og Politidirektoratet per i dag, anser vi at problemene forblir store, og at de strukturelle løsningene i seg selv ikke er tillitvekkende nok.

Kommisjonsmodell

Vi heller derfor i retning av en kommisjonsmodell hvor en vesentlig større grad av kontrollfunksjonen utføres av en uavhengig instans etter britisk modell, herunder både behandlingen av anmeldelser og direkte involvering i behandlingen av klager.

Som nevnt ovenfor deler vi ikke Finstadutvalgets vektlegging av ”nærest mulig”-prinsippet. Tvert om anser vi at det er et klart behov for å etablere en avstand mellom den som etterforskes og de som etterforsker, med andre ord at både reell og opplevd uavhengighet må være det sentrale. Vi anser det også som viktig at en sentral kommisjon bør kunne bidra til en mer enhetlig og forutsigbar behandling av klager, uansett om kommisjonen tar en førende rolle i klagebehandlingen og/eller er ankeinstans.

Vi kan heller ikke se at en kommisjon skulle svekke ansvarliggjøringen av politiet. Både politimestrene og POD vil ha et soleklart ansvar for å følge opp kommisjonens funn; kommisjonen får her trolig en sterkere retningsgivende stemme enn hva som finnes for politistandarder per i dag, og det må være et prioritert anliggende både for POD og politimestrene å følge opp dette. Man kan derfor også hevde det motsatte av hva Finstadutvalget konkluderer med: En tydelig, uavhengig kommisjon vil også bidra til å ansvarliggjøre politimestre og andre i ansvarlige stillinger, ettersom de også vil kunne bli gjenstand for uavhengig kritikk og eventuelt disiplinære tiltak ved manglende oppfølging av sine betjenter.

Finstadutvalget går imot en kommisjonsløsning i stor grad fordi det vil dreie seg om en mer omfattende reform som vil kreve tid for å bli virksom, noe som også anses uheldig så vidt kort tid etter opprettelsen av Spesialenheten. Vi er imidlertid av det syn at det er riktigere å prioritere å gå snarlig i gang med en mer gjennomgripende reform. Vi anser risikoen som stor for at førsteinstansmodellen ikke vil gi de ønskede resultater, at man vil forbli i en situasjon med både tillitsproblemer og relle diskrimineringsproblemer, og at man derfor risikerer et behov for og et krav om enda nye reformer i løpet av relativt kort tid.

Vi anser for øvrig at det eventuelt bør være sentralt for en slik kommisjon at ”kommissærene”, eller de tilsvarende funksjonene, som hovedregel ikke har bakgrunn fra politiet, men fra annen juridisk virksomhet.

Hvis førsteinstansmodellen gjennomføres, i tråd med Finstadutvalgets anbefalinger, uten å gi de ønskede resultater, anser vi at det trolig vil være i retning av en uavhengig kommisjon det vil være behov for å bevege seg.

Anbefalinger for diskrimineringsaker

Vi vil ellers fremheve utvalgets anbefalinger for diskrimineringsaker som positive. Oslo politidistrikt har i så måte satt en svært god standard for samarbeid med uavhengige organisasjoner som bør fremheves som en modell også for andre distrikt.

Med vennlig hilsen,
for **Antirasistisk Senter**

Kari Helene Partapuoli
leder

Rune Berglund Steen
kommunikasjonsansvarlig